Выканайце заданні алімпіяднага практыкуму

1. Дзе прадмет (1), дзе страва (2), а дзе адначасова страва і прадмет (3)?

Фаска	Каснік	Конаўка	Цырата	Шпіг	Аброць
Цітаўка	Фіранка	Цыноўка	Чарэнь	Кульба	Студзень
Цукора	Керагаз	Флёр	Мачанка	Цеціва	Юшка
Хрушчы	Кібітка	Студня	Фрыкасэ	Лубок	Карункі
Карэйка	Кіндзюк	Кошка	Кужаль	Манты	Чапяла
Карэц	Козлы	Крушон	Бабка	Капытка	Мачанка

Адказы

Фаска – 1	Каснік – 1	Конаўка – 1	Цырата – 1	Шпіг – 2	Аброць – 1
Цітаўка – 2	Фіранка – 1	Цыноўка – 1	Чарэнь – 1	Кульба – 1	Студзень –2
Цукора – 2	Керагаз – 1	Флёр – 1	Мачанка – 2	Цеціва – 1	Юшка – 3
Хрушчы – 2	Кібітка – 1	Студня – 1	Фрыкасэ – 2	Лубок – 1	Карункі – 1
Карэйка – 2	Кіндзюк – 2	Кошка – 1	Кужаль – 1	Манты – 2	Чапяла – 1
Карэц – 1	Козлы – 1	Крушон – 2	Бабака – 3	Капытка – 2	Мачала – 1

2. Падпішыце назвы прадметаў (падказка: яны ўжываюцца ў першым заданні):

1 2 3 4 5

6 7 8 9 10

Адказы. 1. Кульба. 2. Цыноўка. 3. Карэц. 4. Студня. 5. Козлы. 6. Керагаз. 7. Карункі. 8. Лубок. 9. Чапяла. 10. Конаўка.

3. Устаўце словы* *мова, бацька, дар* у фразеалагізмы і прыказкі.

Фразеалагізм	Слова, якое неабходна падставіць
Агульная…	*мова*
Шануй … з маткай – другіх не знойдзеш	*бацьку*
Хто забыў сваіх продкаў – сябе губляе, хто забыў сваю … – усё згубіў	*мову*
Лезці раней за … у пекла	*бацьку*
Хто … шануе, той сабе неба гатуе	*бацьку*
… у салдатах, а кашуля ў латах	*бацька*
Дар за …	*дар*
Разумны … і ў сына пытае	*бацька*
Божы … з яешняй	*дар*
…данайцаў	*дары*
Эзопава…	*мова*

Калі … не навучыў, то людзі навучаць	*бацька*
Усяму пачатак – родная…	*мова*
Хросны …	*бацька*
На розных …	*мовах*
… слова	*дар*

* У табліцах заданняў 3–6, 13, 17 адразу змешчаны адказы на заданне (курсіў).

4. Адкажыце на пытанні віктарыны.

Пытанне	Адказ
Калі ў беларусаў адбываецца свята, звязанае з падкрэсленым у песні вечарам: добры вечар, <u>шчодры</u> <u>вечар</u> // Усім людзям на ўвесь вечар	*31 снежня (13 студзеня)*
Калі спяваюць валачобныя песні?	*На Вялікдзень*
Які жанр гэтай песні: на граннай нядзелі русалкі сядзелі?	*Русальная*
З якім святам звязаны абрад “завівання барады”?	*Дажынкі*
Калі адбываецца падзея ў падкрэсленым слове прыказкі: “Разгуляліся, як ваўкі на <u>Піліпаўку</u>”?	*На калядны пост, з 28 лістапада па 6 студзеня*
Калі нашы продкі спявалі такія радкі: Талака талачылася, // Увесь дзень па полі валачылася?	*Падчас калектыўнага звычаю – талакі*
Пра якую бабульку гаворыцца ў радках песні: “Любыя госці, любыя госці! // Бабуля на куце сядзіць, // Харошую песню пяе”?	*Бабка-павітуха – жанчына, якая дапамагала нарадзіцца дзіцяці*
Як у беларускіх народных песнях называюць героя, які спявае на ноч дзецям?	*Бай*
Як называецца жанр песень, якія спяваюць на провады ў армію?	*Рэкруцкія*
Якая падзея ў земляробчым календары беларуса пачыналася з песні: “Дай, Бог, каб парасло // На ўсякую долю”?	*Зажынкі*
Падчас якой рытуальнай трапезы беларусы гаварылі: “Святыя радзіцелі! // Хадзіце к нам хлеб-соль есці”?	*Радаўніца*
На якое свята ў поле выганялі кароўку і гаварылі: “З Богам, кароўка, на пашу! // Будзь здарова цэлы год, // Як зямля і лёд”?	*На Юр’е (6 мая)*
Якое слова неабходна ўставіць у радок песні: “Божа наш! … ночка невялічка”?	*Пятрова*

5. Запішыце масць каня па апісанні.

Апісанне	Назва масці
Чорны	*Вараны*
Рыжа-карычневы	*Гняды*
У плямы	*У яблыкі*
Чырвона-жоўты	*Рыжы*
Колеру попелу	*Шэры*
Жаўтавата-пясочны	*Буланы*
У белыя плямы	*Пегі*

Залацісты з белым	*Саловы*

6. Пра якія дары прыроды гаворыцца ў кожнай групе?

№	Група	Адказ
1	<u>Прыказка:</u> … сярод садавіны, што бульба сярод гародніны <u>Фразеалагізм:</u> Адамаў … <u>Верш:</u> Бурштынавыя … у расе, – // Гэта ты, мая Беларусь! (П.Панчанка) <u>Назва твора:</u> “Салодкія …” (В.Адамчык)	*Яблык*
2	<u>Прыказка:</u> Прыказка ў размове, як салодкі … у чыгуне <u>Фразеалагізм:</u> як … намазана <u>Верш:</u> Дзе хапае да хлеба і солі // і на сталах не канчаецца … (Я.Янішчыц) <u>Назва твора:</u> “Горкі ліпавы …” (А.Васілевіч)	*Мёд*
3	<u>Прыказка:</u> Бог за глінай, як я за … <u>Фразеалагізм:</u> … мост <u>Верш:</u> Песняй вясны лебядзінаю, // Скінуўшы зімнія чары, // Шэпчуцца явар з … (Я.Купала) <u>Назва твора:</u> “… зімы” (Я.Янішчыц)	*Каліна*
4	<u>Прыказка:</u> Смачны жабе …, але Бог зубоў не даў. <u>Фразеалагізм:</u> зарабіць на … <u>Верш:</u> Вось і выспелі …// – Дачакаліся пары: // Цэлы дзень у гушчары // Чутны крыкі дзетвары (Н.Гілевіч) <u>Назва твора:</u> “У …” (Р.Ігнаценка)	*Арэх*
5	<u>Прыказка:</u> Жаночая доля – што … у полі. <u>Фразеалагізм:</u> … ноч <u>Твор:</u> Як тая …, цвіла ў гэтае лета Ганна (І.Мележ) <u>Назва твора:</u> “…” (А.Федарэнка)	*Рабіна*

7. Размяжуйце, дзе прадмет для пераносу рэчаў і багажу (1), а дзе галаўны ўбор (2):

Кайстра	Скіндачка	Хатуль	Ягдташ
Аблавуха	Валізка	Чапец	Кош
Баул	Скуф’я	Торба	Каптур
Саквояж	Клунак	Капялюш	Уюк
Магерка	Мяшок	Кучма	Брыль

Адказы

Кайстра – 1	Скіндачка – 2	Хатуль – 1	Ягдташ – 1
Аблавуха – 2	Валізка – 1	Чапец –2	Кош – 1
Баул – 1	Скуф’я – 2	Торба – 1	Каптур – 2
Саквояж – 1	Клунак – 1	Капялюш – 2	Уюк – 1
Магерка – 1	Мяшок – 1	Кучма – 2	Брыль – 1

8. Разгледзьце малюнкі і падпішыце прадметы, якія вы на іх бачыце.

Малюнак 1	Малюнак 2	Малюнак 3	Малюнак 4
Малюнак 5	Малюнак 6	Малюнак 7	Малюнак 8
Малюнак 9	Малюнак 10	Малюнак 11	Малюнак 12

Адказы. Малюнак 1 – цукарніца, малюнак 2 – хрушч, малюнак 3 – валок, малюнак 4 – аканіцы, малюнак 5 – ліхтарык, малюнак 6 – весніцы, малюнак 7 – гарбузікі, малюнак 8 – дзічка, малюнак 9 – лузанцы, малюнак 10 – азярод, малюнак 11 – люлька, малюнак 12 – шаткоўня.

9. Словазлучэнні на рускай мове перакладзіце на беларускую мову адным словам і ўстаўце ў прыказкі.

1. Проводить время на балу.	А. Лепей …, чым красці.
2. Собирать милостыню, просить подаяния.	Б. З дужым не …, з багатым не судзіся.
3. Идти напрямик, не сворачивая.	В. Хто …, той чубіцца.
4. Мериться силами.	Г. Блізка відаць, ды далёка … .
5. Любить друг друга.	Д. Змоладу …, а пад старасць жабравалі.
6. Идти размеренно и важно; идти неуклюже.	Е. Дзень з алеем, а тры дні … .
7. Становиться голым; выглядеть пустым, голым.	Ё. Хто …, той дома не начуе.

Адказы. 1 – Д (баляваць). 2 – А (жабраваць). 3 – Ё (праставаць). 4 – Б (дужацца). 5 – В (любіцца). 6 – Г (дыбаць). 7 – Е (галець).

10. У якіх з прыведзеных слоў правільна вызначана лексічнае значэнне?

Слова	Лексічнае значэнне
Сярпянка	Ручка сярпа
Лямец	Войлак
Саматужнік	Рамеснік
Хохлік	Чорцік
Шаршатка	Мехавая шапка
Дратва	Зялёная трава
Пячурка	Запечанае мяса
Цвыркун	Дудачка
Крэйка	Дошка пад страхой

Крысо	Кажан
Газоўка	Газіраваная вада
Бэлька	Аконная рама
Супоня	Рэмень для сцягвання клешчаў хамута
Жывіца	Лекі
Аблога	Цаліна, неапрацаваная зямля
Імшара	Мох
Макотра	Посуд для расцірання маку
Папяроўка	Цукерка ў паперцы
Вячорка	Звычай збірацца ў вясковай хаце

Адказы

Слова	Лексічнае значэнне
Сярпянка	*Лёгкая бавоўняная тканіна*
Лямец	Войлак +
Саматужнік	Рамеснік +
Хохлік	Чорцік +
Шаршатка	*Доўгая і тоўстая іголка*
Дратва	*Тоўстая нітка для шыцця абутку*
Пячурка	*Ніша ў печы*
Цвыркун	*Насякомае*
Крэйка	*Дошка пад страхой +*
Крысо	*Ніжняя частка адзення*
Газоўка	*Газавая лямпа*
Бэлька	*Драўляны брус у сцяне хаты*
Супоня	Рэмень для сцягвання клешчаў хамута +
Жывіца	*Смала дрэў*
Аблога	Цаліна, неапрацаваная зямля +
Імшара	*Балота*
Макотра	Посуд для расцірання маку +
Папяроўка	*Сорт яблыкаў белага колеру*
Вячорка	*Вячэрняя газета*

11. Складзіце прыказкі з назвамі беларускага нацыянальнага адзення.

У **лазня не мыцца**

Малюнак 1

зраўняць **з**

Малюнак 2

вяселле **і знайсці**

Малюнак 3

пазнаць і **ў дачка наша**

каму Мікіта знаць пашыць

іншы **не варты**

Малюнак 4 Малюнак 5 Малюнак 6

Малюнак 7

Малюнак 8

Малюнак 9

Адказы. Малюнак 1 – У кажусе ў лазні не мыюцца. Малюнак 2 – Зраўняў бот з лапцем. Малюнак 3 – Вяселле і кашулю знойдзе. Малюнак 4 – Пазнаюць нашу дачку і ў андарачку. Малюнак 5 – Знае Мікіта, каму каптан пашыты. Малюнак 6 – Іншы жупан не варты сярмягі. Малюнак 7 – Капелюшом галавы не ўпрыгожыш. Малюнак 8 – Кожны Яромка знойдзе сабе шапку. Малюнак 9 – Паны – па трое ў штаны.

12. Падкрэсліце словы, якія адпавядаюць назвам беларускіх народных танцаў: лапці, кола, маладзік, крыжачок, мяцеліца, знічка, верабей, каза, бурачок, дзятлік, лянок, таўкачыкі, апалушка, лісіца, рэпка, ланцуг, абцугі.

Адказы. “Кола”, “Крыжачок”, “Мяцеліца”, “Верабей”, “Каза”, “Лянок”, “Таўкачыкі”, “Рэпка”, “Ланцуг”.

13. Адгадайце, да якой групы адносяцца прадметы і з’явы.

Прадметы і з’явы	Група
Набожнік, скарач, надзежнік, намітка, уціральнік, платкі	*Назвы ручніка*
Панёва, андарак, даматкан, саян, бурка	*Назвы спадніцы*
Флёр, байка, аксаміт, драп, бавоўна, фланель, сацін	*Назвы тканіны*
Праснак, скавароднік, калач	*Назвы хлеба*
Жужаль, плывунец, цвыркун, конік, багоўка	*Назвы насякомых*
Бэра, сапяжанка, дзюшэс, лімонка	*Гатункі груш*
Смуга, бліскавіца, золак, залева, слота, золь, абліваха	*З’явы прыроды*
Ходзікі, будзільнік, загарак	*Віды гадзіннікаў*

14. Адгадайце народныя назвы скарбаў лесу, лугу, возера, балота (падказкі на малюнках).

1. Вожыкава ягада________
2. Кветка “заячыя вушы”________

3. Ягада жураўлёў________
4. Расліна “кашка”_______
5. Расліна “заячая кроў”___________
6. Расліна “салдацкая трава”________
7. Кветка “свіная рэпа” ____________
8. Расліна “бабін цвет” ____________
9. Кветка “мядзведжая лапка”_______
10. Расліна “сабачнік”__________
11. Расліна “камчужная трава”_________
12. Кветка “раннік”, “валошка”_______

Адказы. 1   Ажыны. 2. Ландыш. 3. Журавіны.
3. Канюшына.   5. Зверабой.   6. Крываўнік.
7. Мальва.   8. Трыпутнік.   9. Лотаць.
10. Дзядоўнік. 11. Падбел. 12. Васілёк.

15. Адгадайце асабовыя назоўнікі.

1. У перакладзе з грэчаскай мовы гэта той, хто паўтарае. *(Рэпетытар)*
2. У даслоўным перакладзе з французскай мовы гэта “*даследчык”*. Падказка: сябар дзіцячай арганізацыі. *(Піянер)*
3. У даслоўным перакладзе з грэчаскай мовы гэта “*зямляк, суайчыннік”*. Падказка: той, хто любіць сваю Радзіму. *(Патрыёт)*
4. З лацінскай мовы гэта слова перакладаецца як “*настаўнік”*. Падказка: вышэйшае вучонае званне выкладчыка вышэйшых навучальных устаноў. *(Прафесар)*
5. Чалавек, які мае аднолькавае з кім-небудзь імя. *(Цёзка)*
6. Ураджэнец адной з кім-небудзь мясцовасці. *(Зямляк)*
7. Чалавек, які мае з кім-небудзь агульную Айчыну. *(Суайчыннік)*
8. Пісьменнік, які піша прозай, стварае празаічныя творы. *(Празаік)*

16. Адгадайце, пра што ў народзе так кажуць.

1. Беларускі кіпарыс _________
2. Беларуская пальма _________
3. Беларускае мора ___________
4. Беларускі Крылоў __________
5. Беларускі шоўк ____________
6. Беларускі апельсін _________

Адказы. 1. Ядловец. 2. Бяроза. 3. Возера Нарач. 4. Кандрат Крапіва. 5. Лён. 6. Рэвень.

17. Адгадайце словы па значэнні.

Лексічнае значэнне	Адказ
Невысокі земляны насып вакол хаты	*Прызба*
Старажытная мера даўжыні, роўная прыблізна 2 м 13 см	*Сажань*
Нізкі заліўны луг каля ракі	*Балонне*

Даўгаполая з шырокімі рукавамі вопратка селяніна з саматканага сукна	*Бурнос*
Старая мера лічэння – 60 штук	*Капа*
Ніжняя патоўшчаная частка дрэва, расліны, якая прылягае да кораня	*Камель*
Трава, якая вырасла ў той жа год на месцы скошанай	*Атава*
Сіняя фарба, якая выкарыстоўваецца для падсіньвання бялізны, паперы	*Сінька*
Павук з крыжападобным рысункам са светлымі плямамі на спіне	*Крыжавік*
Нявораная зямля, густа паросла травой	*Дзірван*
Ажурны ўзор, выразаны з белай, чорнай ці каляровай паперы	*Выцінанка*

18. Адгадайце словы, якія заканчваюцца на –дар.

1.					д	а	р
2.					д	а	р
		3.			д	а	р
		4.			д	а	р
			5.		д	а	р
			6.		д	а	р

1. Галава сям’і, дома.
2. Раздатчык хлеба, напрыклад, у манастырах.
3. Майстар па вырабе драўлянага посуду.
4. Форма афіцыйнага ветлівага звароту да асобы ў беларусаў.
5. Музыкант, які іграе на дудзе.
6. Кіраўнік групы.

Адказы. 1. Гаспадар. 2. Хлебадар. 3. Бондар. 4. Спадар. 5. Дудар. 6. Лідар.